

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT

VERICA TRSTENJAK

fremsat den 29. november 2007¹

I — Indledning

skriftvekslingen både mellem parterne og med myndighederne og offentlige institutioner skal ske på afsenderstatens sprog.

1. Den foreliggende retssag vedrører fortolkningen af artikel 8, stk. 1, i Rådets forordning (EF) nr. 1348/2000 af 29. maj 2000 om forkyndelse i medlemsstaterne af retslige og udenretslige dokumenter i civile og kommercielle sager (herefter »forordning nr. 1348/2000«)² og det specielle spørgsmål, om en adressat kan nægte at modtage et udenlandsk dokument, der skal forkyndes, såfremt den stævning, der skal forkyndes i et udenlandsk civilretligt søgsmål, ganske vist er oversat til modtagerstatens officielle sprog, men bilagene til stævningen ikke er oversat til dette officielle sprog, og adressaten påstår, at han ikke forstår afsenderstatens sprog, selv om han i forbindelse med udøvelsen af sin erhvervsmæssige virksomhed har indgået en kontrakt, hvori det er aftalt, at

2. Denne anmodning om en præjudiciel afgørelse fra Bundesgerichtshof er fremsat inden for rammerne af et erstatningssøgsmål, som Industrie- und Handelskammer Berlin (herefter »IHK Berlin«) har anlagt mod arkitektkontoret Nicholas Grimshaw & Partners Ltd, et selskab i henhold til engelsk ret (herefter »Grimshaw«), med påstand om mangelfuld projektering af en bygning. IHK Berlin har nedlagt påstand om, at Grimshaw skal opfylde en stillet garanti. Inden for rammerne af et særskilt behandlet punkt i sagen er parterne uenige om, hvorvidt stævningen er blevet lovligt forkyndt for Grimshaw. Ingeniørkontoret Weiss und Partner, der har hjemsted i Aachen (herefter »Weiss«), er blevet indstævnt.

1 — Originalsprog: tysk.

2 — EFT L 160, s. 37.

II — Retsforskrifter

3. Ottende og tiende betragtning til forordning nr. 1348/2000 lyder således:

»(8) For at denne forordning kan fungere efter hensigten, er det kun i undtagelsestilfælde muligt at nægte at forkynde dokumenter.

(10) Af hensyn til adressatens interesser finder forkyndelsen sted på det officielle sprog eller på et af de officielle sprog på forkyndelsesstedet, eller på et andet af den fremsendende medlemsstats sprog, som adressaten forstår.«

4. Artikel 8, stk. 1, i forordning nr. 1348/2000 bestemmer følgende:

»Mulighed for at nægte at modtage dokumentet

(1) Den modtagende instans underretter adressaten om, at han kan nægte at modtage det dokument, der skal forkyndes, hvis det ikke er affattet på et af følgende sprog:

a) på modtagerstatens officielle sprog eller, hvis der er flere officielle sprog i den pågældende medlemsstat, på det officielle sprog eller et af de officielle sprog på det sted, hvor forkyndelsen skal finde sted, eller

b) på et af afsenderstatens sprog, som adressaten forstår.«

III — De væsentlige faktiske omstændigheder, tvisten i hovedsagen, de præjudicielle spørgsmål og retsforhandlingerne for Domstolen

5. IHK Berlin har påstået, at Grimshaw, et engelsk selskab, der har hjemsted i London, på grundlag af en arkitektaftale af 16. februar 1994 skal betale erstatning som følge af mangelfuld projektering. I henhold til den pågældende kontrakt havde Grimshaw forpligtet sig til at levere projekteringsydelser til brug for et byggeprojekt i Berlin. I arkitekt-aftalens punkt 3.2.6 er følgende bestemt:

»Ydelserne skal leveres på tysk. Skriftvekslingen mellem [IHK Berlin] og [Grimshaw]

og myndighederne og offentlige institutioner skal affattes på tysk.«

inden søgsmålet blev indgivet, især ikke de dokumenter, der vedrørte konstatering og udbedring af mangler og udgifterne hertil. Indholdet af de bilag, som IHK Berlin henviser til, er desuden gengivet delvis i stævningen.

I arkitektaftalens punkt 10.2 er følgende bestemt:

»I tilfælde af tvist er værnetinget Berlin.«

I arkitektaftalens punkt 10.4 er følgende bestemt:

7. Stævningen af 29. maj 2002, hvorved IHK Berlin rejste krav om erstatning over for Grimshaw i henhold til arkitektaftalen, blev allerede den 20. december 2002 forkyndt for Grimshaw på tysk. Efter at Grimshaw i første omgang havde nægtet at modtage stævningen, fordi der ikke forelå en oversættelse til engelsk, fik Grimshaw den 23. maj 2003 i London udleveret en oversættelse til engelsk af stævningen samt bilagene på tysk, uden oversættelse.

»Denne aftale er underlagt tysk ret.«

6. Til brug for forkyndelsen for Grimshaw har IHK Berlin fremlagt kopier af stævningen og samtlige bilag, som IHK Berlin henviser til i stævningen, for de tyske retsinstanser. Disse omfatter den arkitektaftale, som parterne har indgået, tillægsaftaler til arkitektaftalen samt udkast hertil, et uddrag af projekteringsydelse og flere skrivelser, bl.a. fra Grimshaw, der vedrører skriftvekslingen med de firmaer, der havde til opgave at konstatere og udbedre de påståede mangler. Ifølge Bundesgerichtshof havde Grimshaw imidlertid ikke fået kendskab til alle bilagene,

8. Ved skriftligt indlæg af 13. juni 2003 gjorde Grimshaw gældende, at forkyndelsen var behæftet med fejl, fordi bilagene ikke var oversat til engelsk, og arkitektkontoret nægtede på grundlag heraf og med henvisning til artikel 8, stk. 1, i forordning nr. 1348/2000 at modtage stævningen, som det anser for ikke at være lovligt forkyndt. Grimshaw har desuden gjort gældende, at der er indtrådt forældelse og har indstævnt Weiss, der har deltaget som intervenient i sagen for de tyske retsinstanser.

9. Det fremgår af forelæggelseskendelsen, at Landgericht Berlin i en mellemdom har fastslået, at stævningen blev lovligt forkyndt den 23. maj 2003. Grimshaws appel afviste Kammergericht Berlin ved dom. Intervenienten — Weiss — har iværksat revisionsanke af Kammergerichts dom ved den forelæggende ret, Bundesgerichtshof.

den sagsøgte allerede kendte til alle dokumenterne inden sagens anlæg. Den forelæggende ret har henvist til, at Grimshaw i denne sag ikke havde kendskab til alle dokumenter, især ikke dem, der vedrørte manglerne og udbedringerne af manglerne samt udgifterne hertil. Sådanne dokumenter kan efter den forelæggende rets opfattelse ikke anses for at være ubetydelige detaljer, da bedømmelsen af dem kan være afgørende for, om den sagsøgte beslutter at indgive et svarskrift.

10. Bundesgerichtshof har anført, at en stævning, hvori der henvises til vedlagte bilag, i henhold til den tyske borgerlige retsplejelov udgør et samlet hele med bilagene, og at en sagsøgt skal modtage alle de informationer fra sagsøgeren, som er nødvendige for, at han kan udøve sin ret til forsvar. Spørgsmålet, om en stævning er lovligt forkyndt, kan derfor ikke bedømmes uafhængigt af forkyndelsen af bilagene ud fra en formodning om, at de væsentlige informationer allerede fremgår af stævningen, og at retten til kontradiktion er iagttaget, fordi sagsøgte stadig har tilstrækkelig mulighed for at tage til genmæle under retssagen.

11. Ifølge Bundesgerichtshof er en undtagelse til dette princip tilladt, når den sagsøgtes informationsbehov ikke tilsidestattes væsentligt, f.eks. fordi et bilag, der ikke var vedlagt stævningen, blev fremsendt næsten samtidig med stævningen, eller fordi

12. Bundesgerichtshof har endvidere angivet, at ingen af de organer, der repræsenterer Grimshaw, forstår tysk, og retten er af den opfattelse, at det er muligt at fortolke forordning nr. 1348/2000 således, at modtagelsen af dokumentet ikke kan nægtes med den begrundelse, at bilagene ikke er oversat. Artikel 8, stk. 1, i forordning nr. 1348/2000 nævner nemlig ikke nægtelse af at modtage bilag. Desuden stilles der i den formular, som i henhold til artikel 4, stk. 3, første punktum, i forordning nr. 1348/2000 skal anvendes ved anmodninger om forkyndelse i Den Europæiske Unions medlemsstater, kun krav om dokumentets art og det anvendte sprog for så vidt angår det dokument, der skal forkyndes (punkt 6.1 og 6.3 i formularen) og

ikke bilagene hertil, hvorom det kun kræves, at antallet angives (punkt 6.4 i formularen). Efter Bundesgerichtshofs opfattelse er det eneste afgørende imidlertid, om det pågældende dokument er et dokument, der skal forkyndes som omhandlet i forordning nr. 1348/2000; formularens udformning kan ikke påvirke dette spørgsmål.

13. For det tilfælde, at det ikke er muligt at nægte at modtage dokumenterne alene med den begrundelse, at bilagene ikke er oversat, har Bundesgerichtshof anført, at den kontrakt, hvori sagsøgeren og den sagsøgte har aftalt, at skriftvekslingen foregår på tysk, efter rettens mening ikke er tilstrækkelig til, at sagsøgte ret til at nægte at modtage dokumenter i henhold til artikel 8, stk. 1, litra b), i forordning nr. 1348/2000 bortfalder. Aftaleklausulen betyder ikke, at den sagsøgte forstår sproget i den forstand, hvori udtrykket anvendes i forordning nr. 1348/2000.

14. Endelig spørger Bundesgerichtshof, såfremt det antages, at en aftaleklausul ikke kan opfattes som en formodning om, at et sprog forstås, om den sagsøgte altid kan nægte at modtage en stævning, når bilagene ikke er oversat, eller om der er undtagelser til princippet, f.eks. når den sagsøgte allerede råder over en oversættelse, eller bilaget er gengivet ordret i stævningen, som er oversat. En undtagelse kunne da også foreligge, når de dokumenter, der fremsendes som bilag, er affattet på det sprog, som parterne inden for rammerne af deres kontrakt på gyldig vis har aftalt skal anvendes. Bundesgerichtshof henviser til det tilfælde, hvor der er tale om

svage parter, som muligvis har et særligt beskyttelsesbehov, såsom forbrugere i forbindelse med grænseoverskridende kontrakter, hvori disse har indvilget i, at skriftvekslingen foregår på den erhvervsdrivendes sprog. I den foreliggende sag har Grimshaw dog indgået aftalen i forbindelse med udøvelsen af sin erhvervsmæssige virksomhed. Det kan ikke ses, at Grimshaw har noget særligt beskyttelsesbehov, og at det derfor skulle være nødvendigt at give arkitektkontoret ret til at nægte at modtage stævningen.

15. Da Bundesgerichtshof er i tvivl om, hvorledes forordning nr. 1348/2000 skal fortolkes, har retten udsat sagen og forelagt Domstolen følgende spørgsmål til præjudiciel afgørelse:

»1) Skal artikel 8, stk. 1, i forordning (EF) nr. 1348/2000 af 29. maj 2000 om forkyndelse i medlemsstater af retslige og udenretslige dokumenter i civile og kommercielle sager fortolkes således, at der ikke består en ret for adressaten til at nægte at modtage et dokument med henvisning til forordningens artikel 8, stk. 1, når alene bilagene til et dokument, der skal forkyndes, ikke er affattet på modtagerstatens sprog eller på et af afsenderstatens sprog, som adressaten forstår?

- 1) Såfremt det første spørgsmål besvares benægtende:
16. Der er afgivet indlæg i sagen af Grimshaw, Weiss, IHK Berlin, den franske, den italienske, den slovakiske og den tjekkiske regering samt Kommissionen.

Skal artikel 8, stk. 1, litra b), i forordning nr. 1348/2000 fortolkes således, at adressaten »forstår« en afsenderstats sprog som omhandlet i forordningen, når han i forbindelse med udøvelsen af sin erhvervmæssige virksomhed har aftalt med rekvirenten, at skriftvekslingen foregår på afsenderstatens sprog?

17. På retsmødet den 24. oktober 2007 har Weiss, Grimshaw, den franske regering og Kommissionen afgivet mundtlige indlæg og besvaret spørgsmål fra Domstolen.

- 2) Såfremt det andet spørgsmål besvares benægtende:

IV — Parternes anbringender

Skal artikel 8, stk. 1, i forordning nr. 1348/2000 fortolkes således, at adressaten under alle omstændigheder ikke under henvisning til artikel 8, stk. 1, i forordning nr. 1348/2000 kan nægte at modtage sådanne bilag til et dokument, som ikke er affattet på modtagerstatens sprog eller et af afsenderstatens sprog, som adressaten forstår, når han i forbindelse med udøvelsen af sin erhvervmæssige virksomhed indgår en kontrakt, hvori det aftales, at skriftvekslingen foregår på afsenderstatens sprog, og de fremsendte bilag både vedrører denne skriftveksling og er affattet på det aftalte sprog?»

A — Første præjudicielle spørgsmål

18. *Weiss* har gjort gældende, at artikel 8, stk. 1, i forordning nr. 1348/2000 skal fortolkes således, at adressaten i henhold til denne også har ret til at nægte at modtage et dokument, hvis bilagene til et dokument, der skal forkyndes, ikke er affattet på

modtagerstatens sprog eller et af afsenderstatens sprog, som adressaten forstår.

Alle bilag skal derimod oversættes, da kendskabet til dem ikke blot skal gøre det muligt for adressaten at afgøre, hvorvidt, men også hvordan han vil udøve sin ret til forsvar. Det er muligt, at nogle forsvarsmidler først fremgår af bilagene, og der er ikke nødvendigvis tale om synspunkter, som sagsøgeren har fremført. Endelig har Grimshaw gjort gældende, at ligebehandlingsprincippet tilsi-desættes, hvis ikke alle bilag til en stævning oversættes, eftersom der i en rent national, tysk retssag er adgang til alle bilag på tysk.

19. *Grimshaw* går ud fra, at adressaten har ret til at nægte at modtage et dokument, når alene bilagene til et dokument, der skal forkyndes, ikke er affattet på modtagerstatens sprog eller et af afsenderstatens sprog, som adressaten forstår. Det fremgår allerede af ordlyden i artikel 8 i forordning nr. 1348/2000, at dokumenter ikke blot er stævninger udfærdiget af advokater, men derudover alle skrivelser og bilag, der overgives med henblik på forkyndelse. Meningen og formålet med artikel 5, stk. 1, og artikel 8, stk. 1, i forordning nr. 1348/2000 taler på afgørende vis for, at »dokumenter« også omfatter bilag til en stævning. *Grimshaw* har også henvist til Domstolens procesreglement (artikel 29, stk. 3) og procesreglementet for Retten i Første Instans (artikel 35, stk. 3), hvoraf det fremgår, at stævningen og bilagene betragtes som en helhed. Både stævningen og bilagene skal være affattet på samme sprog, nemlig i det konkrete tilfælde det sprog, som den sagsøgte forstår. Når der skal tages stilling til, om det er nødvendigt at forelægge en oversættelse, giver det ikke tilstrækkelig retssikkerhed at anvende spørgsmålet om, hvad der er nødvendigt for, at den sagsøgte kan udøve sin ret til forsvar, som kriterium.

20. *IHK Berlin* har gjort opmærksom på, at *Grimshaw* samtidig med stævningen også har modtaget de bilag, der henvises til. *IHK Berlin* har gjort gældende, at adressatens ret til at nægte at modtage et dokument som omhandlet i artikel 8, stk. 1, i forordning nr. 1348/2000 i henhold til bestemmelsens ordlyd og systematik kun vedrører retslige dokumenter. Bilag er ikke dokumenter i denne forstand. De er derimod andre dokumenter, der skal fremsendes. Det er ikke nødvendigt at oversætte omfangsrige bilag, der i den konkrete sammenhæng blot indeholder en enkelt klausul, der har betydning, for at kunne opnå formålet om at informere den sagsøgte om søgsmålets genstand og begrundelse. De påberåbte faktiske omstændigheder skal bevises under retssagen, og man kan på dette stadium til enhver tid få bestemte dokumenter, der ikke var oversat på det tidspunkt, hvor stævningen blev indgivet, oversat. Det kan vise sig at være meget dyrt

og stride imod forordningens formål om at opnå en fremskyndelse af sagsbehandlingen, hvis sagsøgeren tvinges til at oversætte alle bilag.

21. Den *franske regering* har fremhævet, at en oversættelse af alle fremsendte dokumenter til et sprog, som adressaten forstår, er en nødvendig forudsætning for, at denne kan varetage sine interesser og sikre sin ret til forsvar. Den franske regering mener desuden, at der gælder de samme fremsendelsesregler og navnlig de samme oversættelsesforpligtelser for alle dokumenter, der berøres af forkyndelsen, uanset om der er tale om selve de dokumenter, der skal forkyndes, eller bilag hertil. Bilagene er nemlig en integrerende bestanddel af dokumentet. I øvrigt bestemmer artikel 8, stk. 2, i forordning nr. 1348/2000, at den modtagende instans returnerer de dokumenter, der ønskes oversat, til den fremsendende instans, hvis adressaten nægter at modtage det dokument, der skal forkyndes. Det følger således af denne bestemmelses ordlyd, at der kan kræves en oversættelse af alle fremsendte dokumenter og ikke blot det dokument, der skal forkyndes.

22. Den *italienske regering* har under henvisning til, at det er substantivets flertalsform, »dokumenter«, der anvendes, fremført, at artikel 8, stk. 1, i forordning nr. 1348/2000 skal fortolkes således, at adressaten kan nægte at modtage det dokument, der skal forkyndes, hvis de bilag, der hører til det, er affattet på et andet sprog end modtagerstatens officielle sprog eller et af afsenderstatens

sprog, som adressaten forstår. Forkyndelsens adressat må derfor indrømmes ret til at nægte at modtage dokumentet, også selv om de oversættelseskrav, der er opstillet i artikel 8, stk. 1, i forordning nr. 1348/2000, ikke er opfyldt blot for så vidt angår et enkelt eller nogle få bilag.

23. Den *slovakiske regering* har under henvisning til den ordning, der fastlægges i forordning nr. 1348/2000, i første række i betragtningerne hertil, anført, at udtrykket »dokument, der skal forkyndes«, ikke kun betyder hoveddokumentet, men af hensyn til at opnå en ensartet fortolkning og anvendelse af forordningen også omfatter de bilag, som er forkyndt for adressaten sammen med dette dokument. For at sætte adressaten i stand til at tilegne sig det fulde indhold af det dokument, der er forkyndt for ham i den foreliggende retssag, og gøre det muligt for ham at varetage sine rettigheder på effektiv vis for afsenderstatens retsinstitution, er det nødvendigt, at han har nøjagtigt kendskab til indholdet af det samlede dokument, der skal forkyndes. Ifølge den slovakiske regering skal artikel 8, stk. 1, i forordning nr. 1348/2000 derfor fortolkes således, at adressaten også har ret til at nægte at modtage et dokument, der skal forkyndes, når alene bilagene til det dokument, der skal forkyndes, ikke er affattet på modtagerstatens sprog eller det af afsenderstatens sprog, som han forstår.

24. Den *tjekkiske regering* har fremført, at bilagene til stævningen og stævningen skal opfattes som et samlet hele, og der skal anvendes de samme sprogregler på dem. For denne fortolkning taler først og fremmest, at den betydning, som bilagene til stævningen har for den sagsøgte og for retten inden for rammerne af sagens behandling, giver grundlag for at fortolke retten til en retfærdig rettergang således, at denne omfatter underretning af den sagsøgte om bilagenes indhold. Bilagene skal også være oversat i tilfælde af, at sagsøgeren citerer væsentlige dele af dem i den udtagne stævning eller anfører dem på anden vis. Der skal opnås ligevægt mellem sagens parter, således at de har lige gode våben under retssagen. Hvis sagsøgeren vedlægger et bilag til stævningen, kan man gå ud fra, at han er klar over indholdet, og den sagsøgte skal have samme mulighed. Det forhold, at de relevante dele anføres i selve stævningen, påvirker ikke den sagsøgtes rettigheder. Artikel 8, stk. 1, i forordning nr. 1348/2000 skal fortolkes således, at adressaten også har ret til at nægte at modtage et dokument, når alene bilagene til dokumentet er affattet på et andet sprog end det officielle eller på et andet sprog, som adressaten ikke forstår.

25. *Kommissionen* har indledningsvis bemærket, at bilag til en stævning i reglen har det formål at give informationer til supplerende af stævningen eller påvise, at angivelser

i stævningen er korrekte. Bilag udgør derfor principielt en bestanddel af stævningen. I øvrigt anvender artikel 8, stk. 1, i forordning nr. 1348/2000 et generisk begreb, når der tales om et dokument, der skal forkyndes, og dette er et tegn på, at begrebet skal fortolkes bredt; det kan både omfatte stævningen og bilagene hertil. Formularen i bilaget til forordning nr. 1348/2000 giver ikke noget svar på, hvad der skal forstås ved et dokument, der skal forkyndes.

26. Tiende betragtning til forordning nr. 1348/2000 indeholder en begrundelse for sprogreglen i forordningens artikel 8, stk. 1. Spørgsmålet, om det er nødvendigt med en oversættelse af bilagene, skal bedømmes under hensyntagen til, hvorledes de interesser, som stævningens adressat har, påvirkes. Det er således ikke nødvendigt at oversætte bilagene, hvis indholdet af dem gengives i selve stævningen. Det har derimod betydning for adressatens varetagelse af sine interesser, at han sprogligt forstår bilagene, såfremt stævningen henviser til bilag uden at gengive disses indhold. Hvis bilagene indeholder nødvendige angivelser for adressatens varetagelse af sine interesser, der ikke er indeholdt i stævningen, kan han nægte at modtage dem, såfremt de ikke er oversat.

B — *Andet præjudicielle spørgsmål*

27. *Weiss* har henvist til, at det ikke er foreneligt med forordning nr. 1348/2000 at gøre retten til at nægte at modtage et dokument afhængig af, om adressaten har indgået en kontrakt med modparten i sagen, hvori det er aftalt, at skriftvekslingen foregår på afsenderstatens sprog. En sådan aftale er ikke noget bevis på, at forkyndelsesadressaten rent faktisk forstår afsenderstatens sprog. Adressaten har således måske i forbindelse med korrespondancen benyttet sig af et oversættelsesbureau. Det forhold, at der er aftalt et kontraktssprog, kan ikke være det samme som accept af, at en retssag føres på det pågældende processprog. Det stiller — allerede som følge af den særlige juridiske sprogbrug — normalt klart større krav til adressatens kundskaber på det fremmede sprog at føre en retssag end at gennemføre et kontraktforhold inden for sit eget fag.

28. *Grimshaw* har gjort gældende, at artikel 8, stk. 1, i forordning nr. 1348/2000 ikke kan fortolkes således, at adressaten allerede »forstår« en afsenderstats sprog, fordi han i forbindelse med udøvelsen af sin erhvervsmæssige virksomhed i en kontrakt har aftalt med sagsøgeren, at skriftvekslingen foregår på afsenderstatens sprog. Det forhold, at et dokumentes adressat i forbindelse med udøvelsen af sin erhvervsmæssige virksomhed i en kontrakt med sagsøgeren har aftalt, at skriftvekslingen foregår på

afsenderstatens sprog, er blot et indicium for adressatens sprogkundskaber. Hvis forkyndelsen af stævningen foretages på grundlag af indicier, tilsidesættes retten til kontradiktion. Det forhold, at adressaten i en kontrakt har aftalt, at skriftvekslingen foregår på afsenderstatens sprog, betyder ikke, at han faktisk forstår dette sprog. Fra et teoretisk synspunkt kan det heller ikke begrundes, hvorfor en aftale i en kontrakt mellem private, der i henhold til parternes ønske kun skal gælde for den korrekte opfyldelse af kontrakten mellem de to private parter, skulle begrænse den offentligretligt begrundede subjektive ret til kontradiktion, som adressaten har i forhold til domstolene som offentlige myndigheder.

29. *IHK Berlin* er af den opfattelse, at en aftale mellem parterne om at anvende et bestemt sprog på det retsforhold, der nu er tvist om, har forrang for artikel 8, stk. 1, litra b), i forordning nr. 1348/2000. En sådan aftale begrundes en faktisk formodning om, at adressaten forstår et dokument, som vedrører det konkrete retsforhold og er affattet på det aftalte sprog. Når parterne har truffet aftale om, hvilket sprog der skal anvendes på deres retsforhold, tjener dette til en gnidningsløs afvikling af kontrakten og har også betydning, når der opstår en konflikt, eller det endog kommer til et søgsmål. Ved at indgå en sådan aftale giver parterne gensidigt afkald på at påberåbe sig artikel 8, stk. 1,

litra b), i forordning nr. 1348/2000 ved modtagelse af et dokument, der er affattet på kontrakt sproget.

30. Den *franske regering* har indledningsvis gjort gældende, at det tilkommer de nationale retsinstanser på grundlag af de faktiske omstændigheder i den konkrete sag at bedømme, om afsenderstatens sprog forstås af adressaten som omhandlet i artikel 8, stk. 1, litra b), i forordning nr. 1348/2000. At aftaleparterne har valgt afsenderstatens sprog i deres korrespondance, er et forhold, der kan tages hensyn til i denne forbindelse.

31. Dette forhold er imidlertid ikke i sig selv tilstrækkeligt grundlag for at konstatere, at adressaten forstår afsenderstatens sprog som omhandlet i artikel 8, stk. 1, litra b), i forordning nr. 1348/2000, og for at fritage den nationale retsinstans fra at foretage en undersøgelse heraf i det konkrete tilfælde. En antagelse om, at adressaten forstår afsenderstatens sprog allerede som følge af, at det er bestemt i en aftaleklausul, at man vil korrespondere på dette sprog, indfører en lovbestemt formodning, som går meget videre, end hvad der gælder i henhold til forordningen.

32. Den *italienske regering* har fremført, at artikel 8, stk. 1, i forordning nr. 1348/2000 skal fortolkes således, at adressaten har ret

til at nægte at modtage et dokument, der skal forkyndes, eller bilagene til dette, hvis de ikke er affattet på modtagerstatens officielle sprog eller et af afsenderstatens sprog, som adressaten forstår. Det har ingen betydning i denne forbindelse, hvilket kontrakt sprog parterne har valgt at korrespondere på, heller ikke hvis bilagene til dokumentet er blevet forkyndt for adressaten på dette kontraktmæssigt aftalte sprog. Retten til at nægte at modtage et dokument, der er affattet på et andet sprog end det, forkyndelsesadressaten forstår, kan ikke bortfalde, blot fordi parterne har aftalt at anvende det pågældende sprog i deres skriftveksling. Den italienske regering tvivler på, at aftaler i en kontrakt om valg af sprog forpligter en aftalepart til også at anvende dette sprog på et stadium, hvor der opstår problemer i kontraktforholdet, især hvis konflikten kommer for domstolene.

33. Efter den *slovakiske regerings* opfattelse kan artikel 8, stk. 1, litra b), i forordning nr. 1348/2000 ikke fortolkes således, at adressaten »forstår« afsenderstatens sprog, alene fordi der mellem ham og sagsøgeren foreligger en aftale om, at deres skriftveksling i forbindelse med udøvelsen af deres erhvervsmæssige virksomhed foregår på afsenderstatens sprog. Den Slovakiske Republik er af den opfattelse, at en privat aftale mellem adressaten og rekvirenten om at anvende afsenderstatens sprog i skriftvekslingen i forbindelse med udøvelsen af deres

erhvervsmæssige virksomhed ikke er relevant, henset til formålet om at sikre en lovlig forkyndelse i forordningens forstand.

34. Den tjekkiske regering er af den opfattelse, at aftalen om at anvende et bestemt sprog inden for rammerne af den erhvervsmæssige virksomhed ikke nødvendigvis indebærer, at der foreligger kendskab til dette sprog som omhandlet i artikel 8, stk. 1, i forordning nr. 1348/2000. Retten kan tage hensyn til de deltagende parter aftale om at anvende et bestemt sprog, når den bedømmer, om nægtelse af at modtage et dokument er udtryk for et misbrug af en rettighed, men aftalen herom giver ikke i sig selv noget entydigt svar på dette spørgsmål. Det forhold, at to erhvervsdrivende aftaler at anvende et bestemt sprog i deres korrespondance, betyder ikke i sig selv, at begge parter forstår sproget så godt, at de kan forsvare deres rettigheder på effektiv vis i en retssag, hvor stævningen og bilagene hertil er affattet på et bestemt sprog. Den tjekkiske regering mener derfor, at det andet spørgsmål skal besvares benægtende.

35. Kommissionen har henvist til, at der ikke er noget i forordning nr. 1348/2000 generelt og artikel 8, stk. 1, i særdeleshed, der tyder på, at spørgsmålet, om adressaten »forstår« afsenderstatens sprog, skal bedømmes på grundlag af en ren formodning i stedet for at se på, hvilke evner adressaten faktisk har. Ordet »forstår« peger på en faktisk, objektiv tilstand og ikke en ren formodning, selv ikke hvis formodningen måtte støttes af visse

indicier — f.eks. aftalen i kontrakten om, hvilket sprog der skal anvendes i skriftvekslingen. Det forhold, at adressaten i det foreliggende tilfælde i forbindelse med udøvelsen af sin erhvervsmæssige virksomhed har indgået en aftale om, at skriftvekslingen foregår på afsenderstatens sprog, kan derfor kun inddrages som et holdepunkt for, at dette sprog forstås; aftalen er imidlertid ikke i sig selv tilstrækkeligt belæg for, at adressaten faktisk forstår afsenderstatens sprog.

C — Tredje præjudicielle spørgsmål

36. Weiss har fremhævet, at hvis retten til at nægte at modtage dokumenter i form af bilag, som ikke er oversat, gøres betinget af, at bilagene er affattet på et aftalt kontrakt-sprog og vedrører kontraktens genstand, er den sagsøgte nødt til inden for en kort frist at beslutte, om han vil gøre brug af denne ret, uden at han på grundlag af en oversættelse kan bedømme, om disse betingelser er opfyldt, og især om der foreligger en sammenhæng med kontraktforholdet. Det kan ikke antages, at den sagsøgte, alene fordi han har forpligtet sig til at gennemføre kontrakten på et bestemt sprog, har villet begrænse sin ret til kontradiktion i et sådant omfang, at han giver afkald på at blive underrettet om en retssags genstand på et sprog, som han (typisk) vil kunne forstå.

37. *Grimshaw* har anført, at såfremt artikel 8, stk. 1, i forordning nr. 1348/2000 skal fortolkes således, at adressaten i hvert fald ikke kan nægte at modtage stævningen under henvisning til artikel 8, stk. 1, i forordning nr. 1348/2000, når han i forbindelse med udøvelsen af sin erhvervsmæssige virksomhed indgår en kontrakt, hvori han aftaler, at skriftvekslingen foregår på afsenderstatens sprog, og de fremsendte bilag både vedrører denne skriftveksling og er affattet på det aftalte sprog, ville vurderingen af, om den sagsøgte handler illoyalt, blive indført som et element i anvendelsen af artikel 8, stk. 1, i forordning nr. 1348/2000. Artikel 8, stk. 1, i forordning nr. 1348/2000 skal ikke fortolkes således, at adressaten under alle omstændigheder ikke under henvisning til artikel 8, stk. 1, i forordning nr. 1348/2000 kan nægte at modtage sådanne bilag til et dokument, som ikke er affattet på modtagerstatens sprog eller et af afsenderstatens sprog, som adressaten forstår, når han i forbindelse med udøvelsen af sin erhvervsmæssige virksomhed indgår en kontrakt, hvori han aftaler, at skriftvekslingen foregår på afsenderstatens sprog, og de fremsendte bilag både vedrører denne skriftveksling og er affattet på det aftalte sprog.

38. *IHK Berlin* har gjort gældende, at adressaten ikke må nægte at modtage bilag til et dokument under henvisning til artikel 8, stk. 1, i forordning nr. 1348/2000, når han i forbindelse med udøvelsen af sin erhvervsmæssige virksomhed indgår en kontrakt,

hvori han aftaler med afsenderen, at skriftvekslingen foregår på afsenderstatens sprog, og de fremsendte bilag både vedrører denne skriftveksling og er affattet på det aftalte sprog. I dette tilfælde vil det være udtryk for retsmisbrug at udøve retten til at nægte at modtage et dokument.

39. Den *franske regering* har under henvisning til ordlyden i artikel 8, stk. 1, i forordning nr. 1348/2000 gjort gældende, at adressaten har ret til at nægte at modtage et dokument og bilagene hertil, når disse er affattet på et sprog, som parterne har aftalt at korrespondere på, og dette sprog ikke er et af modtagerstatens eller afsenderstatens sprog, som adressaten forstår. Der kan derfor hverken opstilles nogen direkte eller indirekte undtagelse fra retten til at nægte at modtage et dokument, der er affattet på et andet sprog end dem, der er omhandlet i artikel 8 i forordning nr. 1348/2000. Det ville påvirke forordningens fulde virkning, hvis man foretog en anden fortolkning.

40. Den *italienske regering* har gjort gældende, at nægtelse af at modtage et dokument kun kan anses for at være misbrug af en rettighed, hvis bilagene er gengivet fuldt ud i det retslige dokument, der er oversat til adressatens sprog, eller hvis adressaten uafhængigt af forkyndelsen allerede kender alle bilagene fuldt ud, da de er indeholdt helt i den mellem parterne førte skriftveksling, som efter deres ønske har fundet sted på afsenderstatens sprog. I det foreliggende tilfælde er

disse to betingelser imidlertid ikke opfyldt. Adressatens nægtelse af at modtage dokumentet må derfor anses for at være lovlig. På baggrund heraf må anden del af tredje præjudicielle spørgsmål, der forudsætter, at der foreligger de faktiske omstændigheder, som den forelæggende ret har udelukket, afvises, idet denne del er irrelevant for afgørelsen.

41. Den *slovakiske regering* har gjort gældende, at artikel 8, stk. 1, i forordning nr. 1348/2000 skal fortolkes således, at adressaten har ret til at nægte at modtage et dokument, der skal forkyndes, eller bilag hertil, der ikke er affattet på modtagerstatens sprog eller et af afsenderstatens sprog, som adressaten forstår. Det har i denne forbindelse ingen betydning, hvilket kontraktssprog parterne har valgt skal anvendes i deres korrespondance, og det har heller ingen betydning, at bilagene til dokumentet er blevet forkyndt for adressaten på dette kontraktmæssigt aftalte sprog.

42. Hvad angår tredje præjudicielle spørgsmål har den *tjekkiske regering* henvist til sine udtalelser om andet præjudicielle spørgsmål og gjort gældende, at svaret på tredje spørgsmål allerede er indeholdt i svaret på andet spørgsmål.

43. *Kommissionen* har støttet sig til ordlyden i tiende betragtning til forordning nr. 1348/2000 og ligeledes gjort gældende,

at der tages tilstrækkeligt hensyn til de interesser, dokumentets adressat har, såfremt denne kender eller har mulighed for at kende indholdet af de bilag, der ikke er oversat. I hovedsagen vedrører kontraktklausulen om anvendelse af et sprog ikke blot skriftvekslingen mellem parterne, men også korrespondance med myndigheder og offentlige institutioner. Dette omfatter også skriftveksling i tilfælde af uenighed om forpligtelser i henhold til kontrakten og skriftlig forhandling i forbindelse med en retssag. Kommissionen præciserer imidlertid, at det kan være rimeligt at fortolke en klausul i en aftale mellem henholdsvis en svag og en stærk part, som f.eks. en forbrugeraftale, anderledes.

V — Generaladvokatens bedømmelse

A — Indledende bemærkninger

44. Forordning nr. 1348/2000 har frem for alt til formål at forbedre og fremskynde forsendelsen mellem medlemsstaterne af retslige og udenretslige dokumenter i civile og kommercielle sager, der skal forkyndes i en anden medlemsstat. Denne forbedrede og fremskyndede fremsendelse af dokumenter skal indirekte bidrage til at få »det indre

marked [til at] fungere tilfredsstillende«³. Denne konstatering gælder for alle civile og kommercielle sager, f.eks. sager vedrørende kontrakter mellem erhvervsdrivende, forbrugeraftaler eller erstatningssager. Det skal fremhæves, at udtrykket civile og kommercielle sager i forordning nr. 1348/2000 ikke svarer til udtrykket i national ret⁴.

45. Der er stillet tre præjudicielle spørgsmål i den foreliggende sag. Første præjudicielle spørgsmål har generel betydning for forkyndelse i alle civil- og handelsretlige sager. Andet og tredje præjudicielle spørgsmål vedrører derimod kun det særlige område for forkyndelser, som vedrører kontrakter, der er indgået mellem erhvervsdrivende.

3 — Jf. forslag til afgørelse fra generaladvokat Stix-Hackl af 28.6.2005, sag C-443/03, Leffler, Sml. 2005 I, s. 9611, punkt 19.

4 — Jf. Rijavec, »Pomen sodb Sodišča ES za opredelitev pojma civilne ali gospodarske zadeve z mednarodnim elementom«, *Podjetje in Delo — PiD* 32 (2007), s. 1147 (s. 1151 ff.), Mayr og Czernich, *Europäisches Zivilprozessrecht, eine Einführung*, 2006, s. 55 ff. Domstolen bestemmer selvstændigt ud fra forordningen, hvordan begrebet civile og kommercielle sager skal fortolkes. Begrebet skal derfor betragtes som et selvstændigt begreb, der skal fortolkes dels ud fra målet med og opbygningen af konventionen om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser, dels ud fra de almindelige principper, som kan udledes af de nationale retssystemer under ét (dom af 14.11.2002, sag C-271/00, Baten, Sml. I, s. 10489, præmis 28), hvilket betyder, at det ikke er lovgivningen i én af medlemsstaterne, der er afgørende for fortolkningen. Domstolens praksis vedrørende konventionen om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser og Rådets forordning (EF) nr. 44/2001 af 22.12.2000 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område kan inddrages, når der skal tages stilling til, om der foreligger en civil eller kommerciel sag i henhold til forordning nr. 1348/2000 (Jastrow, »Europäische Zustellungsverordnung«, i: Gebauer mod Wiedmann: *Zivilrecht unter europäischem Einfluss*, 2005, s. 1284, og Heiderhoff, »Verordnung (EG) Nr. 1348/2000 des Rates vom 29. Mai 2000 über die Zustellung gerichtlicher und außergerichtlicher Schriftstücke in Zivil- oder Handelssachen in den Mitgliedstaaten«, i: Rauscher [redaktør]: *Europäisches Zivilprozessrecht, Kommentar*, bind 2, 2. udg., 2006, s. 1185).

46. I et forsøg på at finde et kompromis mellem sagsøgerens behov for en hurtig og besparende forkyndelse og den sagsøgte behov for at få kendskab til indholdet af den stævning, der er udtaget mod ham, gives der i forordning nr. 1348/2000 ifølge udtalelser i litteraturen afkald på tidsrøvende og dyre oversættelser, når adressaten forstår afsenderstatens sprog⁵.

47. Det skal tages i betragtning, at fremsendelse og forkyndelse af dokumenter befinder sig i spændingsfeltet mellem retten til adgang til domstolene, retsbeskyttelsen af den sagsøgte og procesøkonomiske hensyn. Gennemførelsen af ovennævnte mål synes derfor at udgøre et problem, for så vidt som en fremskyndet fremsendelse af dokumenter kan være forbundet med begrænsninger af beskyttelsen af den sagsøgte, f.eks. i tilfælde af, at det ikke længere sikres, at den sagsøgte effektivt kan forberede sit forsvar — det være sig af sproglige, tidsmæssige eller andre grunde. Beskyttelsen af den sagsøgte må på den anden side imidlertid ikke medføre, at sagsøgeren ikke får adgang til den i loven udpegede domstol — f.eks. fordi den sagsøgte

5 — Stadler, »Neues europäisches Zustellungsrecht«, *IPRax*, 21 (2001), s. 514 (s. 517). Denne bestemmelse kan anses for at være en væsentlig videreudvikling af fællesskabsbestemmelserne om forkyndelse. Kravet om oversættelse af fremmedsprogede dokumenter til modtagerstatens officielle sprog forklares i den klassiske folkeret med, at den stat, hvor forkyndelsen skal finde sted, er suveræn (Bajons, »Internationale Zustellung und Recht auf Verteidigung«, i: *Wege zur Globalisierung des Rechts: Festschrift für Rolf A. Schütze zum 65. Geburtstag*, 1999, s. 49 [71]).

kan forhindre forkyndelsen⁶. Det skal udtrykkelig fremhæves, at beskyttelsen af den sagsøgte og dennes ret til kontradiktion har forrang for hensynet til procesøkonomi. Det forhold, at der vælges en lettere international forkyndelse i forordning nr. 1348/2000, må ikke påvirke de retsgarantier, som skal gives den sagsøgte, det vil i denne sag sige adressaten⁷.

48. Denne retssag vedrører ligeledes problemet om, hvorvidt adressaten i modtagerstaten har kendskab til afsenderstatens sprog. Kommissionen har allerede i et studie gjort opmærksom på problemet med at finde ud af, hvilke sprogkendskaber der foreligger, og konstateret, at påberåbelse af manglende kendskab til afsenderstatens sprog er det grundlæggende problem i tilfælde af, at det nægtes at modtage en forkyndelse⁸.

49. I henhold til forordning nr. 1348/2000 er forkyndelsen af de dokumenter, der ikke

er oversat, ikke ugyldig⁹. Den manglende oversættelse kan afhjælpes¹⁰. Domstolen har fastslået, at forordning nr. 1348/2000 skal fortolkes således, »at når et dokument adressat nægter at modtage dokumentet med den begrundelse, at det ikke er affattet på et officielt sprog i modtagerstaten eller på et af afsenderstatens sprog, som adressaten forstår, har afsenderen mulighed for at afhjælpe dette ved at fremsende den ønskede oversættelse«¹¹.

50. Efter Domstolens opfattelse skal artikel 8 i forordning nr. 1348/2000 fortolkes således, at »når et dokument adressat nægter at modtage dette med den begrundelse, at det ikke er affattet på et officielt sprog i modtagerstaten eller på et af afsenderstatens sprog, som adressaten forstår, kan denne situation afhjælpes ved fremsendelse hurtigst muligt af en oversættelse af dokumentet efter de fremgangsmåder, der er fastsat i forordningen. For at løse problemerne vedrørende den måde, hvorpå afhjælpningen af den manglende oversættelse skal ske, hvilket ikke er

6 — Generaladvokat Stix-Hackls forslag til afgørelse af 28.6.2005 (nævnt ovenfor i fodnote 3), punkt 20.

7 — Jf. Bajons, a.st. (fodnote 5), s. 49 (s. 67). Forfatteren fremhæver, at princippet om parternes gensidige ret til kontradiktion også omfatter den sagsøgte mulighed for at få kendskab til indholdet af de dokumenter, der fremsendes til ham. Dette forudsætter i det mindste, at den sagsøgte overhovedet kan konstatere, hvilken slags dokumenter der er tale om.

8 — Jf. Kommissionens dokument, *Study on the application of Council Regulation 1348/2000 on the service of judicial and extra judicial documents in civil or commercial matters*, 2000, s. 41 ff.

9 — Jf. Sujecki, »Das Übersetzungserfordernis und dessen Heilung nach der Europäischen Zustellungsverordnung: Entscheidung des Europäischen Gerichtshofes vom 8. November 2005«, *ZEuP*, 15 (2007), s. 353 (s. 359) med henvisning til generaladvokat Stix-Hackls forslag til afgørelse af 28.6.2005 (nævnt ovenfor i fodnote 3), punkt 36. Jf. på lignende vis Rösler, Siepmann, »Zum Sprachenproblem im Europäischen Zustellungsrecht«, *NJW*, 2006, s. 475 (s. 476), og De Leval og Lebois, »Signifier en Europe sur la base du Règlement 1348/2000; bilan après un an et demi d'application« i: *Imperat lex: liber amicorum Pierre Marchal*, 2003, s. 261 (s. 274).

10 — Jf. dom af 8.11.2005, sag C-443/03, Leffler, Sml. I, s. 9611, præmis 38, 39 og 53. Jf. vedrørende forkyndelse i henhold til konventionen af 27.9.1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager, også Gaudemet-Tallon, *Compétence et exécution des jugements en Europe: règlement no. 44/2001: Conventions de Bruxelles et de Lugano*, 3. udg., 2003, s. 338.

11 — Leffler-dommen (nævnt ovenfor i fodnote 10), præmis 53. Denne sag er en af de få, der beskæftiger sig med artikel 8 i forordning nr. 1348/2000. I litteraturen er det med rette blevet fastslået, at udøvelse af retten til at nægte at modtage et dokument ikke medfører, at forkyndelsen er ugyldig (Rösler, Siepmann a.st. (fodnote 9), s. 475 (s. 476)).

reguleret i forordningen, således som denne er fortolket af Domstolen, tilkommer det den nationale ret at anvende sine nationale procesregler samtidig med, at den sikrer forordningens fulde virkning under overholdelse af dens formål¹².

51. Bundesgerichtshof har bemærket, at den egentlige stævning og de bilag, der er vedlagt og henvises til, udgør et samlet hele, således at bilagene er en del af stævningen¹³. For at sikre retten til kontradiktion skal den sagsøgte sammen med stævningen modtage de informationer, han har brug for med henblik på at afgøre, om, og i givet fald hvordan, han vil forsvare sig imod stævningen¹⁴.

B — Første præjudicielle spørgsmål

52. Med sit første præjudicielle spørgsmål ønsker den forelæggende ret i det væsentlige oplyst, om retten til at nægte at modtage

et »dokument« i henhold til artikel 8, stk. 1, i forordning nr. 1348/2000 alene vedrører stævningen eller også omfatter bilagene hertil.

53. Første spørgsmål er formuleret generelt og vedrører alle retstvister i civile og kommercielle sager. Som fastslået ovenfor under punkt 44, svarer begrebet civile og kommercielle sager i forordning nr. 1348/2000 ikke til begrebet i national ret¹⁵.

54. Bortset fra IHK Berlin mener alle deltagende parter, at artikel 8, stk. 1, i forordning nr. 1348/2000 skal fortolkes således, at udtrykket »dokument« i tilfælde af forkyndelse af stævningen i en civil sag også omfatter bilagene.

55. Det generiske begreb (*genus*) »dokument« defineres ikke i forordningen. Henset til forelæggelseskendelsen, kommentarerne i litteraturen¹⁶, Kommissionens og den

12 — Leffler-dommen (nævnt ovenfor i fodnote 10), præmis 71. Jf. også kommentaren til spørgsmålet om forkyndelsens ugyldighed og afhjælpning heraf i Eckelmans, »Signification et notification«, *Revue de droit commercial belge* — RDC 2006, s. 362 (s. 367).

13 — Jf. også Sujecki, »Das Annahmeverweigerungsrecht im europäischen Zustellungsrecht«, *EuZW*, 18 (2007), s. 363 (s. 364).

14 — Forelæggelseskendelse fra Bundesgerichtshof, j.nr. VII ZR 164/05, punkt 13 ff.; kendelsen findes på følgende homepage: www.bundesgerichtshof.de. I denne kendelse henvises der til § 131 og § 253 i den tyske borgerlige retsplejelov (ZPO).

15 — Jf. Rijavec, a.st. (fodnote 4), s. 1151 ff., Mayr og Czernich, a.st. (fodnote 4), s. 55 ff., Jastrow, a.st. (fodnote 4), s. 1284, og Heiderhoff, a.st. (fodnote 4), s. 1185.

16 — Sujecki, *Das Annahmeverweigerungsrecht im europäischen Zustellungsrecht*, s. 364, og Lebois, »L'amorce d'un droit procédural européen: les règlements 1348/2000 et 1206/2001 en matière de signification, notification et de preuves face au procès social; i: de Leval, Hubin, *Espace judiciaire et social européen: actes du colloque des 5 et 6 novembre 2001*, s. 327 (s. 339 ff.). I sidstnævnte afhandling gøres der opmærksom på, at der allerede i visse medlemsstaters civilprocesret (civilprocesretten i Spanien, Storbritannien, Belgien, Nederlandene) er forskelle i civilprocessen for ordinære domstole og arbejdsretter for så vidt angår indhold og omfang af de procesdokumenter og bilag, som sagen indledes med.

slovakiske regerings anbringender, hvoraf det kan udledes, at procesretten ikke er ensartet i medlemsstaterne, skal begrebet »dokument« i henhold til forordning nr. 1348/200 på fællesskabsrettens niveau fortolkes ensartet og selvstændigt. Principielt gælder det efter det fællesskabsretlige system, at begreberne i den primære og sekundære ret ikke materielt skal udformes ud fra et nationalt retssystem eller flere af disse systemer, uden at dette udtrykkelig er fastlagt i den pågældende bestemmelse¹⁷. Artikel 8 i forordning nr. 1348/2000 indeholder imidlertid ikke nogen henvisning til medlemsstaternes nationale procesret. Ifølge Domstolens faste praksis skal ordlyden af en fællesskabsretlig bestemmelse, som ikke indeholder nogen udtrykkelig henvisning til medlemsstaternes ret med hensyn til fastlæggelsen af dens betydning og rækkevidde, normalt undergives en selvstændig og ensartet fortolkning i hele Fællesskabet, som skal søges under hensyntagen til bestemmelsens kontekst og formålet med den pågældende ordning¹⁸.

56. Ordlyden og systematikken taler for at fortolke begrebet »dokument« bredt i en national civil sag og for, at adressatens ret til at nægte at modtage et dokument i henhold

17 — Jf. dom af 14.1.1982, sag 64/81, Corman, Sml. s. 13, præmis 8, og af 2.4.1998, sag C-296/95, EMU Tabac, Sml. I, s. 1605, præmis 30. Begreberne i fællesskabsretten må ikke defineres gennem en henvisning til medlemsstaternes retsregler (dom af 23.3.1982, sag 53/81, Levin, Sml. s. 1035, præmis 10 ff., Schütz/Bruha/König, *Casebook Europarecht*, 2004, s. 451 f.).

18 — Jf. mit forslag til afgørelse af 3.5.2007 i sag C-62/06, ZF Zefeser, dom af 18.12.2007, punkt 32.

til artikel 8, stk. 1, i forordning nr. 1348/2000 også gælder, når alene bilagene til et dokument, der skal forkyndes, ikke er affattet på modtagerstatens sprog eller et af afsenderstatens sprog, som adressaten forstår.

57. Allerede den kendsgerning, at forordningen generelt og dermed uden at indeholde nogen henvisning til, at der foretages en begrænsning, anvender det generiske begreb »dokument«, bør — og her er jeg enig i udtalelserne fra Weiss, Grimshaw, den tjekkiske, den franske, den italienske og den slovakiske regering — føre til en bred fortolkning af dette begreb i civile sager, hvilket således i det mindste principielt taler for den opfattelse, at alle bilag til stævningen, og ikke blot processkrifter, i civile sager bør falde inden for forordningens anvendelsesområde¹⁹. Begrebet »processkrift« omtales i øvrigt ikke i denne forordning.

19 — Jf. også generaladvokat Tizzanos forslag til afgørelse af 20.9.2001 i sag C-168/00, dom af 12.3.2002, Leitner, Sml. I, s. 2631, punkt 29, der nåede til et lignende resultat ved fortolkning af artikel 5, stk. 2, i Rådets direktiv 90/314/EØF af 13.6.1990 om pakkerejser. I den pågældende sag var det begrebet »skader«, der skulle fortolkes. I punkt 29 i sit forslag til afgørelse fastslog generaladvokaten følgende: »Alene den kendsgerning, at direktivet generelt og unanimeret anvender begrebet »skader«, bør — og her er jeg enig med Kommissionens og den belgiske regerings indlæg — føre til en bred fortolkning af begrebet, hvilket i det mindste principielt taler for den opfattelse, at alle former for skader, der opstår som følge af manglende eller mangelfuld opfyldelse af kontrakten, bør falde inden for direktivets anvendelsesområde.«

58. Formålet med en forkyndelse i civile sager er at sikre, at adressaten får kendskab til dokumentets indhold med henblik på at sikre retten til forsvar. Dette forudsætter, at adressaten skal kunne forstå dokumentet²⁰. Men da der på trods af den dominerende stilling, som engelsk har inden for international handel og retsligt samkvem, ikke findes noget fast fælles omgangssprog, et moderne *lingua franca*, skal en formel forkyndelse af en stævning og bilag hertil ledsages af en oversættelse, der giver forkyndelsesadressaten det nødvendige kendskab til indholdet af det dokument, som skal forkyndes²¹. Set i lyset heraf er bilag til en stævning tilhørende til denne og følger det almindelige retsprincip *accessio cedit principali*²².

59. Dette ændres heller ikke af henvisningen til formularen i bilaget til forordning nr. 1348/2000. Formularen i bilaget til forordning nr. 1348/2000 henviser nemlig i punkt 6, som vedrører det »dokument, der skal forkyndes«, under punkt 6.4 også til »antal bilag«. Som Kommissionen med rette har bemærket kan dette alt sammen være et indicium for at fortolke begrebet

»dokument« bredt, da bilagene her knyttes tæt sammen med den praktiske håndtering af det »dokument, der skal forkyndes«. Weiss har med rette henvist til, at bilagene i praksis ikke gengives fuldt ud i stævningen i en civil sag, men at der derimod blot henvises til dem, idet hovedtrækkene skitseres. Princippet om retten til kontradiktion kræver derfor, at bilagene ligeledes oversættes, da man ellers ikke kan forstå hele partens argumentation i den civile sag.

60. Retten i Første Instans har allerede indtaget den holdning, at der i et direkte søgsmål som udgangspunkt principielt skal fremlægges en oversættelse af »alle de dokumenter, der fremlægges som bilag til de andre parter indlæg, herunder intervenienternes, [...] til processproget. Bestemmelserne har bl.a. til formål at beskytte en part, som vil anfægte lovligheden af en forvaltningsakt fra Fællesskabets institutioner, uanset hvilket sprog den pågældende institution har anvendt i denne forbindelse, navnlig under den administrative procedure«²³.

20 — Heß, »Neue Formen der Rechtshilfe in Zivilsachen im europäischen Justizraum«, i: *Recht der Wirtschaft und der Arbeit in Europa: Gedächtnisschrift für Wolfgang Blomeyer*, 2004, s. 617 (s. 629), taler endda om den obligatoriske forpligtelse til at oversætte dokumentet og de ledsagende informationer til forkyndelsesstedets sprog.

21 — Jf. Schütze, »Übersetzungen im europäischen und internationalen Zivilprozessrecht — Probleme der Zustellung«, RIW, 2006, s. 352 (s. 355).

22 — I visse retssystemer anvendes maksimen *accessorium sequitur principale* i stedet for maksimen *accessio cedit principali*. Begge maksimer betyder, at en biting nødvendigvis deler skæbne med hovedtingen (Benke/Meissel, *Juristenlexikon*, 2. udg., 2002, Wien, s. 4).

61. En oversættelse af dokumenterne — i civile sager stævningen og bilag

23 — Kendelse afsagt af Retten i Første Instans den 26.6.1996, sag T-11/95, BP Chemicals mod Kommissionen, Sml. II, s. 599, præmis 9. Retten afviste to italienske intervenienters anmodning om fritagelse for oversættelse af bilagene til deres indlæg til engelsk.

hertil — sikrer beskyttelsen af den sagsøgte. Bilag kan dog være ekstremt lange, og det kan muligvis være urimeligt at forlange oversættelse af mere omfangsrige bilag til en stævning. Procesreglementet for Domstolen bestemmer følgende i artikel 29, stk. 3, for det tilfælde, at der er vedlagt omfangsrige bilag eller dokumenter til stævningen: »Hvor der er tale om omfangsrige dokumenter, kan der fremlægges oversættelser i uddrag. Domstolen kan dog til enhver tid af egen drift eller efter anmodning fra en part forlange en mere omfattende eller en fuldstændig oversættelse.«

af kontrollen ved de fælles grænser²⁴. Efter min opfattelse er en sådan løsning imidlertid ikke passende, når der henses til sagsøgtets ret til kontradiktion og mere generelt sagsøgtets ret til forsvar i forbindelse med forkyndelse i civile og kommercielle sager. Man kan let forestille sig det dagligdags tilfælde, hvor en forbruger i et andet europæisk land indgår en aftale med en værnetingsklausul, der ikke er urimelig²⁵ og bliver påtvunget den erhvervsdrivendes sprog. Man kan ikke forvente, at gennemsnitsforbrugeren behersker den fremmede medlemsstats sprog.

62. En sådan løsning kunne også virke rimelig, når der er tale om grænseoverskridende forkyndelse i civile og kommercielle sager. I tilfælde af mere omfangsrige bilag, der ikke er affattet på modtagerstatens sprog eller et af afsenderstatens sprog, som adressaten forstår, kunne oversættelsen begrænses til uddrag, som der henvises til i stævningen. Lignende løsninger findes i artikel 52, stk. 2, i konventionen om gennemførelse af Schengenaf-talen af 14. juni 1985 mellem regeringerne for staterne i Den Økonomiske Union Benelux, Forbundsrepublikken Tyskland og Den Franske Republik om gradvis ophævelse

63. Adressatens ret til en oversættelse af dokumenterne må imidlertid under ingen omstændigheder fortolkes således, at det modvirker formålet med forordning nr. 1348/2000, der frem for alt er at forbedre og fremskynde forsendelsen mellem medlemsstaterne af retslige og udenretslige dokumenter i civile og kommercielle sager²⁶.

64. Som allerede nævnt kan den manglende oversættelse af det dokument, der konkret

24 — EFT L 239 af 22.9.2000, s. 19. Artikel 52, stk. 2, i denne aftale lyder således: »Når der er grund til at antage, at modtageren ikke forstår det sprog, retsdokumentet er affattet på, skal dette, eller i det mindste de væsentlige afsnit heraf, oversættes til det eller et af de nationale sprog i den kontraherende stat, på hvis område modtageren opholder sig. Hvis de fremsendende myndigheder er bekendt med, at modtageren kun forstår ét andet sprog, skal dokumentet, eller i det mindste de væsentlige afsnit heraf, oversættes til dette andet sprog.«

25 — Jf. om en urimelig værnetingsklausul dom af 27.6.2000, forenede sager C-240/98 — C-244/98, Océano Grupo Editorial, Sml. I, s. 4941.

26 — Jf. punkt 44 i dette forslag til afgørelse.

omfatter både stævningen og bilagene hertil i den tyske civile sag, afhjælpes ved en efterfølgende fremsendelse af en oversættelse af bilagene eller, i tilfælde af mere omfangsrige bilag, ved en efterfølgende fremsendelse af en oversættelse af de uddrag af bilagene, der udtrykkelig henvises til i stævningens begrundelse²⁷.

65. På grundlag heraf foreslår jeg, at første præjudicielle spørgsmål besvares som følger: Artikel 8, stk. 1, i forordning nr. 1348/2000 skal fortolkes således, at der i tilfælde af forkyndelse af et dokument og bilag består en ret for adressaten til at nægte at modtage et dokument med henvisning til forordningens artikel 8, stk. 1, når alene bilagene til det dokument, der skal forkyndes, ikke er affattet på modtagerstatens sprog eller på et af afsenderstatens sprog, som adressaten forstår.

C — Andet præjudicielle spørgsmål

66. Med sit andet spørgsmål ønsker den forelæggende ret i det væsentlige oplyst, om det kan formodes, at adressaten »forstår« en afsenderstats sprog som omhandlet i artikel

27 — Jf. i denne retning Leffler-dommen (nævnt ovenfor i fodnote 10), præmis 38-53, og Sujecki, *Das Annahmeverweigerungsrecht im europäischen Zustellungsrecht*, s. 364, der imidlertid ikke tager stilling til problemet ved mere omfangsrige bilag og det hermed forbundne spørgsmål om procesøkonomi (tid og omkostninger ved oversættelse).

8, stk. 1, i forordning nr. 1348/2000, når det i en kontrakt, som er indgået i forbindelse med udøvelsen af erhvervs-mæssig virksomhed, er aftalt, at skriftvekslingen mellem aftalparterne og med myndigheder og offentlige institutioner foregår på dette sprog.

67. Ordlyden i artikel 8, stk. 1, litra b), i forordning nr. 1348/2000, hvorefter adressaten kan nægte at modtage det dokument, der skal forkyndes, hvis det ikke er affattet på et af afsenderstatens sprog, som adressaten forstår, giver efter opfattelsen i tysk litteratur ikke noget fast holdepunkt ved fortolkningen²⁸.

68. Forkyndelsen af dokumenter befinder sig i spændingsfeltet mellem retten til adgang til domstolene, retsbeskyttelsen af den sagsøgte og procesøkonomiske hensyn: I civile sager giver den sagsøgeren adgang til domstolene. Forkyndelse af stævningen kan nemlig i visse retsordener medføre, at sagen er anlagt, og har til formål at sikre fristoverholdelse. Sagsøgte erfarer på sin

28 — Lindacher, »Europäisches Zustellungsrecht — die VO (EG) Nr. 1348/2000: Fortschritt, Auslegungsbedarf, Problemausblendung«, *Zeitschrift für Zivilprozess*, bind 114 (2001), s. 179 (s. 187). Lindacher foreslår, at det individuelle sprogkendskab ikke skal være afgørende ved fortolkningen af artikel 8, stk. 1, litra b), i forordning nr. 1348/2000, således at kriteriet bliver lettere at håndhæve og mere forudseligt. I stedet skal der udarbejdes faste, generelle kriterier. Ifølge Lindacher skal det i hvert fald antages, at der er tale om et af afsenderstatens sprog, som adressaten forstår, når adressaten selv er statsborger i afsenderstaten. Det samme skal gælde, hvis vedkommende er statsborger i en stat, der har samme officielle sprog.

side gennem overgivelse af stævningen, at sagen er indledt — og derved sikres hans ret til kontradiktion²⁹. Inden for rammerne af forkyndelsesreglerne skal disse procesuelle grundlæggende rettigheder finde en indbyrdes balance³⁰. Det er derfor nødvendigt, at forkyndelsesreglerne på den ene side ikke medfører uforholdsmæssige begrænsninger af retsbeskyttelsen af den sagsøgte og samtidig gør det muligt at gennemføre sagen hurtigt. På den anden side må retsbeskyttelsen af sagsøgte ikke få et sådant omfang, at det bliver umuligt for sagsøgeren at gennemføre retssagen, og denne derved i sidste ende ikke har adgang til en domstolsprøvelse³¹.

69. I den foreliggende retssag står to modsatte synspunkter over for hinanden. IHK Berlin har den opfattelse, at det forhold, at det i en kontrakt er aftalt at anvende tysk, dvs. afsenderstatens sprog, faktisk også giver grundlag for at formode, at adressaten forstår et sådant dokument, hvis det vedrører det konkrete retsforhold og er affattet på det aftalte sprog. På den anden side mener den franske regering, at dette forhold ikke i sig selv er tilstrækkeligt til at fastslå, at adressaten forstår afsenderstatens sprog som omhandlet i artikel 8, stk. 1, litra b), i forordning nr. 1348/2000. Hvis man

fastslår, at adressaten forstår afsenderstatens sprog, alene af den grund, at en aftaleklausul bestemmer, at korrespondance foregår på dette sprog, indføres der en formodning i lovgivningen, der går meget videre end det, forordningen bestemmer.

70. I litteraturen finder man den opfattelse, at artikel 8, stk. 1, i forordning nr. 1348/2000 kombinerer objektive og subjektive kriterier i forbindelse med konstatering af sprogkendskaber i tilfælde af forkyndelse i udlandet³². Efter denne opfattelse skal det objektive kriterium være modtagerstatens officielle sprog og det subjektive kriterium adressatens kendskab til afsenderstatens sprog³³.

71. I forelæggelseskendelsen har Bundesgerichtshof fastslået, at ingen af de personer i de organer, der repræsenterer Grimshaw,

29 — Jf. Heß, »Die Zustellung von Schriftstücken im europäischen Justizraum«, *NJW*, 2001, s. 15.

30 — Sujeccki, *Das Annahmeverweigerungsrecht im europäischen Zustellungsrecht*, s. 365.

31 — Sujeccki, *Das Annahmeverweigerungsrecht im europäischen Zustellungsrecht*, s. 365.

32 — Jf. Malan, »La langue de la signification des actes judiciaires ou les incertitudes du règlement sur la signification et la notification des actes judiciaires et extrajudiciaires«, *Les petites affiches — LPA* 392 (2003), nr. 77, s. 6, Sladić, »Vročanje v civilnih in gospodarskih zadevah«, *Podjetje in Delo — PiD*, 31 (2005), s. 1131 (s. 1147).

33 — En fysisk persons statsborgerskab kan ikke anvendes som objektivt kriterium. Hvis forkyndelsesadressaten er statsborger i afsenderstaten, men ikke behersker dennes sprog, kan han nægte at modtage det dokument, der skal forkyndes. Man kan f.eks. tænke på det tilfælde, hvor statsborgerskab er opnået på grundlag af indgåelse af ægteskab, eller hvor sportsfolk opnår indfødsret (Schütze, »§ 1068«: i *Wieczorek mod Schütze, Zivilprozessordnung und Nebengesetze, Großkommentar*, s. 9, punkt 12). Der findes imidlertid også andre opfattelser i litteraturen. Ifølge en sådan skal det antages, at adressaten forstår afsenderstatens sprog, når han er statsborger i en stat, der har det samme officielle sprog (Heiderhoff, a.st. (fodnote 4), s. 1221).

forstår tysk. Det er imidlertid ubestridt, at den kontrakt, der ligger til grund for retssagen, og den førte korrespondance er affattet på tysk, og at det aftalte værneting er Berlin.

kontrakt, medfører, at det kan antages, at parterne har kendskab til dette sprog, og retten til at nægte at modtage et dokument derfor kan udelukkes³⁶.

72. I litteraturen henvises der til, at det ikke fremgår entydigt af artikel 8, stk. 1, i forordning nr. 1348/2000, hvilken persons sprogkundskaber der er afgørende, når et dokument skal forkyndes for en juridisk person³⁴. Indtil videre må den eneste løsning, der kan anvendes i praksis til at besvare dette spørgsmål, være at benytte den juridiske persons sæde som det afgørende holdepunkt for den juridiske persons sprogkundskaber³⁵. Det vil for Grimshaws vedkommende sige engelsk, da virksomheden har hjemsted i London. I arkitektaftalen af 16. februar 1994 blev det imidlertid konkret aftalt at anvende tysk som korrespondancesprog.

74. Det er svært at fastslå, om adressaten på grundlag af sine individuelle sprogkundskaber er i stand til at forstå et dokument, der ikke er skrevet på modtagerstatens sprog. Om en person forstår et fremmedsprog eller ej, afhænger i sidste ende af personens egen vurdering³⁷. Rudimentære sprogkundskaber er næppe nok til at forstå retslige dokumenter. Sprogkundskaberne skal derfor være så gode, at også juridiske dokumenter forstås i det væsentlige³⁸. Dette kunne eventuelt antages at være tilfældet, når adressaten, som i dette tilfælde, i en kontrakt har aftalt, at skriftvekslingen med myndigheder og offentlige institutioner i afsenderstaten foregår på afsenderstatens sprog. Begrebet offentlig institution begrunder en formodning om, at det er fastlagt, at det sprog, der anvendes i skriftvekslingen mellem parterne, også skal anvendes i skriftveksling med alle statens organer; hertil hører også domstolene og ikke kun de udøvende myndigheder³⁹.

73. Det skal desuden undersøges, om det forhold, at der aftales et bestemt sprog i en

34 — Sujecki, *Das Übersetzungserfordernis und dessen Heilung nach der Europäischen Zustellungsverordnung: Entscheidung des Europäischen Gerichtshofes vom 8. November 2005*, s. 359, og Sujecki, *Das Annahmeverweigerungsrecht im europäischen Zustellungsrecht*, s. 364.

35 — Sujecki, *Das Übersetzungserfordernis und dessen Heilung nach der Europäischen Zustellungsverordnung: Entscheidung des Europäischen Gerichtshofes vom 8. November 2005*, s. 359.

36 — Sujecki, *Das Annahmeverweigerungsrecht im europäischen Zustellungsrecht*, s. 364.

37 — Jf. Mayr og Czernich, a.st. (fodnote 4), s. 182. Problemerne med at konstatere de individuelle sprogkundskaber gælder både for den fremsendende og den modtagende instans.

38 — Jf. Jastrow, a.st. (fodnote 4), s. 1269 (s. 1306).

39 — Jf. Badura, *Staatsrecht*, 3. udg., 2003, s. 658, og Maurer, *Staatsrecht I*, 4. udg., 2005, s. 6. Badura anfører, at det statslige organ, som udøver den dømmende funktion, er domstolene.

75. Som følge heraf bør der så vidt muligt udelukkende anvendes generelle, objektive kriterier, hvortil hører forretningskontrakter og skriftveksling på afsenderstatens sprog. Det er for alle sagens parter, undtagen for adressaten, forbundet med enorme vanskeligheder at undersøge, hvilke individuelle sprogkundskaber der foreligger⁴⁰. Er der tvist om, hvorvidt adressaten forstår afsenderstatens sprog, kan dette kun afklares ved en bevisførelse for den nationale ret, som sagen verserer ved. Det kan herunder bevises, at dokumentets adressat forstår afsenderstatens sprog, som dokumentet er affattet på⁴¹.

76. Valget af et kontraktssprog hjælper til at forhindre eller mindske forståelsesproblemer mellem parter, der ikke taler samme sprog⁴². Hvis parterne i internationale retsforhold enes om at anvende et kontraktssprog, er dette et indicium for, at begge aftaleparter behersker dette sprog. Hvis det i et internationalt retsforhold fastlægges i en kontrakt, at domstolene i afsenderstaten er værneting,

eller at afsenderstatens ret skal anvendes⁴³, kan en sådan kontraktmæssig indvilgelse i, at procesførelse foregår på afsenderstatens sprog, være et yderligere indicium for sprogkundskaberne. Konkret blev det i den foreliggende sag i punkt 10.2 i arkitektaftalen fastlagt, at værneting er Berlin.

77. Der kan ganske vist meget vel opstå en situation, hvor en af aftaleparterne rent faktisk ikke forstår kontraktssproget. Men denne aftalepart, der i forbindelse med forkyndelsesforsøget henviser til sine manglende sprogkundskaber, har gennem den gyldige aftale om kontraktssproget udadtil signaliseret, at han har tilstrækkelige sprogkundskaber⁴⁴. Aftaleparten har objektivt bedømt og set ud fra, hvorledes situationen må opfattes på grundlag af princippet om tro og love i retsforhold, givet det udseende af, at han forstår afsenderstatens sprog.

78. Idet der i en aftale fastlægges et kontraktssprog, det retssystem, der skal anvendes, og frem for alt værneting, vækkes der desuden en forventning hos den anden aftalepart

40 — Heiderhoff, a.st. (fodnote 4), s. 1222.

41 — Leffler-dommen (nævnt ovenfor i fodnote 10), præmis 52.

42 — Lad mig i denne forbindelse også henvise til dommen afsagt af Retten i Første Instans den 14.5.1998, sag T-338/94, Finnbord mod Kommission, Sml. II, s. 1617, præmis 48-55. I denne dom fastslog Retten, at når der ikke er fællesskabsbestemmelser, der udtrykkeligt fastslår, at et af Fællesskabets officielle sprog skal anvendes i forhold mellem Kommissionen og en virksomhed med hjemsted i et tredjeland, som har deltaget i en overtrædelse af Fællesskabets konkurrenceregler, kan Kommissionen vælge at affatte meddelelsen af klagepunkter og beslutningen på det sprog, som virksomheden anvender i sin korrespondance med sine egne salgskontorer i Fællesskabets medlemsstater, og ikke på sproget i den medlemsstat, hvor virksomhedens befuldmægtigede har hjemsted.

43 — En sådan klausul kunne lyde således: »På denne kontrakt og fortolkningen heraf anvendes Forbundsrepublikken Tysklands ret. Æneste værneting er Berlin.«

44 — Jf. Sujecki, *Das Annahmeverweigerungsrecht im europäischen Zustellungsrecht*, s. 365 f. I forbindelse med sine kommentarer til forelæggelseskendelsen i denne retssag behandler Sujecki ikke spørgsmålet om værneting og hvilken retsorden, der skal anvendes.

om, at kendskabet til afsenderstatens sprog er tilstrækkeligt⁴⁵. Dette gælder så meget mere også, hvis det i en aftale er fastlagt, at skriftvekslingen mellem aftaleparterne og med myndigheder og offentlige institutioner foregår på afsenderstatens sprog⁴⁶.

79. Med en sådan aftale i en kontrakt signaliserer en aftalepart, at han har tilstrækkelige sprogkundskaber med henblik på skriftvekslingen med myndigheder og andre offentlige institutioner. I et sådant tilfælde må man derfor gå ud fra, at der foreligger en afkræftelig formodning (*praesumptio iuris tantum*) om, at adressaten har tilstrækkelige sprogkundskaber som omhandlet i artikel 8, stk. 1, litra b), i forordning nr. 1348/2000 til også at forstå den særlige terminologi i myndighedernes sprogbrug, herunder domstolenes procesretlige sprog. Det kunne i et sådant tilfælde muligvis være udelukket at udøve retten til at nægte at modtage et dokument i henhold til artikel 8, stk. 1, i forord-

45 — Jf. Sujecki, *Das Annahmeverweigerungsrecht im europäischen Zustellungsrecht*, s. 366. Man kan i denne forbindelse også forsøge at slutte analogt fra læren om retshandler, hvor teorien om vilje og erklæring er afgørende for, om der foreligger en viljeserklæring.

46 — Jf. punkt 5 i dette forslag til afgørelse, hvor de pågældende aftaleklausuler gengives.

ning nr. 1348/2000⁴⁷. Da der imidlertid kun foreligger en afkræftelig formodning, har adressaten mulighed for at modbevise den i henhold til bevisreglerne i den medlemsstat, hvor den civile sag føres.

80. Lad mig i denne forbindelse også gøre opmærksom på en kendelse fra Retten i Første Instans. I sag T-366/04, Hensotherm mod KHIM⁴⁸, hvor en svensk virksomhed, der havde valgt engelsk som behandlingsprog under den administrative procedure for Kontoret for Harmonisering i det Indre Marked (Varemærker og Design) og selv havde affattet skriftlige indlæg på dette sprog, indvendte, at den som svensk virksomhed, der drev handel internationalt, ikke beherskede engelsk, fandt Retten, at denne indsigelse ikke kunne tages til følge.

81. Artikel 8, stk. 1, litra b), i forordning nr. 1348/2000 skal derfor fortolkes således, at der foreligger en afkræftelig formodning

47 — Sujecki, *Das Annahmeverweigerungsrecht im europäischen Zustellungsrecht*, s. 366. Et andet resultat ville give dokumentets adressat for omfattende mulighed for at forhindre en forkyndelse. Det modsatte resultat ville desuden medføre, at dokumentet i sidste ende også i disse tilfælde ville skulle oversættes til modtagerstatens sprog. Sujecki fremhæver desuden, at et krav om oversættelse er i modstrid med formålene med forordning nr. 1348/2000, der under hensyntagen til beskyttelsesbehovet hos forkyndelsens adressat netop er at begrænse oversættelseskravet som følge af de store omkostninger og tidsmæssige konsekvenser og således samlet set forenkle og fremskynde forkyndelsen.

48 — Kendelse afsagt af Retten i Første Instans den 6.9.2006, sag T-366/04, Hensotherm mod KHIM, præmis 43 og 44.

om, at et dokumentes adressat forstår sproget i en afsenderstat som omhandlet i forordningen, når han i forbindelse med udøvelsen af sin erhvervmæssige virksomhed aftaler i en kontrakt, at både skriftvekslingen mellem aftaleparterne og med myndighederne og de offentlige institutioner i afsenderstaten foregår på denne afsenderstats sprog.

af bilagene ikke kan påberåbe sig artikel 8, stk. 1, i forordning nr. 1348/2000, når han i forbindelse med udøvelsen af sin erhvervmæssige virksomhed indgår en kontrakt, hvori det aftales, at skriftvekslingen foregår på afsenderstatens sprog.

82. En sådan konklusion kan generelt ikke gælde inden for rammerne af forbrugeraftaler, for skriftveksling med en forbruger, der ikke har faglige og juridiske kundskaber på området, kan objektivt set ikke sidestilles med en erhvervsdrivendes dispositioner og skriftveksling. Svaret på andet spørgsmål skal derfor begrænses til det specielle tilfælde, at en erhvervsdrivende i forbindelse med udøvelsen af sin erhvervmæssige virksomhed aftaler i en kontrakt, at både skriftvekslingen mellem aftaleparterne og med myndighederne og de offentlige institutioner i afsenderstaten foregår på denne afsenderstats sprog.

84. Det fremgår af ottende betragtning til forordning nr. 1348/2000, at »for at denne forordning kan fungere efter hensigten, er det kun i undtagelsestilfælde muligt at nægte at forkynde dokumenter«. I henhold til fællesskabsretten skal undtagelser fortolkes snævert, *singularia non sunt extendenda*⁴⁹.

85. Ganske vist har Grimshaw i sit skriftlige indlæg om andet spørgsmål gjort gældende, at det er umuligt at give en teoretisk begrundelse for, hvorfor en aftale i en kontrakt mellem private, der efter parternes ønske kun skal gælde gennemførelsen af kontrakten, også skulle have en begrænsende virkning for så vidt angår den offentligretligt begrundede subjektive ret til kontradiktion.

D — Tredje præjudicielle spørgsmål

83. Med sit tredje spørgsmål ønsker Bundesgerichtshof i det væsentlige oplyst, om adressaten principielt ved manglende oversættelse

49 — Dom af 9.9.2003, sag C-151/02, Jaeger, Sml. I, s. 8389, præmis 89. I denne retssag fastslog Domstolen, at undtagelserne i artikel 17 i Rådets direktiv 93/104/EF af 23.11.1993 om visse aspekter i forbindelse med tilrettelæggelse af arbejdstiden (EFT L 307, s. 18), idet de udgør en fravigelse af den fællesskabsretlige regulering af arbejdstiden, skal fortolkes således, at deres rækkevidde begrænses til det, der er strengt nødvendigt for at varetage de interesser, som disse undtagelser giver adgang til at beskytte.

86. En så bred fortolkning af artikel 8, stk. 1, i forordning nr. 1348/2000 forekommer tvivlsom, frem for alt på baggrund af punkt 10.2 og 10.4 i arkitektkontrakten, der bestemmer, at »i tilfælde af tvist er værnetinget Berlin«, og at arkitektkontrakten er underkastet tysk ret. Denne aftaleklausul udgør, kombineret med sprogklausulen, hvori det aftales, at skriftvekslingen med afsenderstatens myndigheder og offentlige institutioner⁵⁰ foregår på afsenderstatens sprog, et gyldigt, konkret afkald på en grundlæggende rettighed⁵¹. Konkret betyder dette i denne retssag, at en accept af, at afsenderstatens domstole er kompetente, samtidig medfører anerkendelse af det ved disse domstole anvendte processprog i en konkret civil sag. Noget lignende gælder også for voldgiftsaftaler, hvor parterne i en international aftale efter et frit valg fastlægger sproget i voldgiftssagen på forhånd.

87. Som Kommissionen med rette har fastslået⁵², er aftalen mellem Grimshaw og IHK Berlin om at anvende tysk som sprog en bestanddel af kontrakten, der har

betydning for opfyldelsen af kontrakten. Denne bestanddel vedrører imidlertid ikke alene den skriftveksling, der er relevant for opfyldelsen af kontrakten, men omfatter også korrespondance i tilfælde af uenighed om forpligtelser i henhold til kontrakten samt den skriftlige forhandling i forbindelse med en retssag, der føres herom.

88. I et sådant tilfælde kan det ikke længere påstås, at det er nødvendigt at oversætte et dokument fra afsenderstatens til modtagerstatens sprog med den begrundelse, at adressatens interesser skal sikres. Den, der i en aftale mellem erhvervsdrivende frivilligt enes med sin medkontrahent om at anvende en bestemt sprogordning i korrespondancen, kan ikke senere påstå, at hans berettigede interesser ikke er sikret, når denne sprogordning anvendes. Dette ville allerede falde ind under ordsproget *venire contra factum proprium* (handlen i modstrid med egen tidligere adfærd)⁵³. Kravet om oversættelse af de bilag, der er affattet på afsenderstatens sprog, falder i et sådant tilfælde uden for beskyttelsesformålet med den ret til at nægte at modtage dokumenter, der er forankret i artikel 8, stk. 1, i forordning nr. 1348/2000; når der accepteres en sådan ordning af sprogspørgsmålet i en kontrakt, ligger der heri en

50 — Det skal påpeges, at begreberne »offentlig institution« og »statsligt organ« ligner hinanden. Jf. også punkt 39 i dette forslag til afgørelse.

51 — I henhold til P. Fischinger »Der Grundrechtsverzicht«, *JuS* 2007, s. 808, betyder et afkald på en grundlæggende rettighed, at den, der har en grundlæggende rettighed, indvilger i konkrete indgreb i og begrænsninger af grundlæggende rettigheder.

52 — Jf. Kommissions bemærkninger, punkt 31 og 32.

53 — Navnlig i romanske retsordener foretrækkes udtrykket *nemo auditur suam propriam turpitudinem allegans*.

bekræftelse af, at der ikke består en interesse i en oversættelse til modtagerstatens sprog, og der er derfor ikke længere basis for en ret til at nægte at modtage et dokument i henhold til artikel 8, stk. 1, i forordning nr. 1348/2000.

forbrugeren ikke forstår. Hvis forbrugeren ikke forstår det sprog, som virksomheden har »påtvunget« ham, er det berettiget at anvende retten til at nægte at modtage et dokument for så vidt angår de dokumenter, der ikke er oversat⁵⁶.

89. I modsat fald skulle dokumentet også oversættes til modtagerstatens sprog⁵⁴, når der for det første foreligger en kontrakt, som er indgået mellem parterne i forbindelse med udøvelsen af deres erhvervmæssige virksomhed, hvori det aftales, at skriftvekslingen med myndighederne og de offentlige institutioner i afsenderstaten foregår på denne afsenderstats sprog, og der for det andet er valgt et værneting i afsenderstaten, og det for det tredje er fastsat, at afsenderstatens ret skal anvendes. Et sådant resultat ville være i strid mod formålet med forordning nr. 1348/2000⁵⁵.

90. Lad mig til sidst yderligere nævne, at en sådan løsning ikke ville være rimelig i tilfælde af grænseoverskridende forbrugeraftaler. I et sådant tilfælde ville en stærk part, f.eks. en virksomhed, kunne påtvinge en svag part, f.eks. en forbruger, sit eget sprog, som

91. Følgelig skal tredje spørgsmål besvares således, at artikel 8, stk. 1, i forordning nr. 1348/2000 skal fortolkes således, at adressaten ikke under henvisning til denne bestemmelse kan nægte at modtage sådanne bilag til en stævning, som ikke er affattet på modtagerstatens, men derimod på afsenderstatens sprog, hvilket er det sprog, som parterne i en kontrakt indgået i forbindelse med udøvelsen af deres erhvervmæssige virksomhed har aftalt at anvende i skriftvekslingen med myndighederne og de offentlige institutioner i afsenderstaten, når parterne i forbindelse med udøvelsen af deres erhvervmæssige virksomhed i en kontrakt har aftalt, at skriftvekslingen med myndighederne og de offentlige institutioner i afsenderstaten foregår på denne stats sprog, og de fremsendte bilag både vedrører denne skriftveksling og er affattet på det aftalte sprog.

54 — Sujecki, *Das Annahmeverweigerungsrecht im europäischen Zustellungsrecht*, s. 366.

55 — Jf. punkt 44 i dette forslag til afgørelse.

56 — Jf. også Sujecki, *Das Annahmeverweigerungsrecht im europäischen Zustellungsrecht*, s. 366, der mener, at adressaten/forbrugeren i så fald har et særligt beskyttelsesbehov, som imidlertid ikke foreligger, hvis der er tale om en kontrakt, som parterne har indgået i forbindelse med udøvelsen af deres erhvervmæssige virksomhed.

VI — Forslag til afgørelse

92. Ud fra en samlet vurdering foreslår jeg Domstolen at besvare de præjudicielle spørgsmål fra Bundesgerichtshof således:

- »1) Art. 8, stk. 1, i Rådets forordning (EF) nr. 1348/2000 af 29. maj 2000 om forkyndelse i medlemsstaterne af retslige og udenretslige dokumenter i civile og kommercielle sager skal fortolkes således, at der i tilfælde af forkyndelse af et dokument og bilag hertil består en ret for adressaten til at nægte at modtage et dokument med henvisning til denne bestemmelse, når alene bilagene til det dokument, der skal forkyndes, ikke er affattet på modtagerstatens sprog eller på et af afsenderstatens sprog, som adressaten forstår.

- 2) Artikel 8, stk. 1, litra b), i forordning nr. 1348/2000 skal fortolkes således, at der foreligger en afkræftelig formodning om, at et dokumentes adressat forstår sproget i en afsenderstat som omhandlet i forordningen, når han i forbindelse med udøvelsen af sin erhvervmæssige virksomhed aftaler i en kontrakt, at både skriftvekslingen mellem aftaleparterne og med myndighederne og de offentlige institutioner i afsenderstaten foregår på denne afsenderstats sprog. Da der imidlertid kun foreligger en afkræftelig formodning, har adressaten mulighed for at modbevise den i henhold til bevisreglerne i den medlemsstat, hvor den civile sag føres.

- 3) Artikel 8, stk. 1, i Rådets forordning nr. 1348/2000 skal fortolkes således, at adressaten ikke under henvisning til denne bestemmelse kan nægte at modtage sådanne bilag til en stævning, som ikke er affattet på modtagerstatens, men

derimod på afsenderstatens sprog, hvilket er det sprog, som parterne i en kontrakt indgået i forbindelse med udøvelsen af deres erhvervmæssige virksomhed har aftalt at anvende i skriftvekslingen med myndighederne og de offentlige institutioner i afsenderstaten, når parterne i forbindelse med udøvelsen af deres erhvervmæssige virksomhed i en kontrakt har aftalt, at skriftvekslingen med myndighederne og de offentlige institutioner i afsenderstaten foregår på denne afsenderstats sprog, og de fremsendte bilag både vedrører denne skriftlige korrespondance og er affattet på det aftalte sprog.«